

ПОТЕНЦІАЛ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОДИНИЦІ ЯК ОБ'ЄКТ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Розглянуто підхід до визначення потенціалу адміністративно-територіальних одиниць як об'єкта стратегічного управління і сформовано структуру потенціалу територій.

Ключові слова: потенціал, стратегічне управління, організація, територія.

Annotation. In the article is considered the approach to determination of potential of territorial unit as an object of strategic management and the formed structure of potential of territories.

Key words: potential, strategic management, organization, territory.

Вступ. У сучасних умовах динамічні зміни ринкового середовища вимагають удосконалення інструментів і технологій управління адміністративно-територіальними одиницями з метою підвищення ефективності їх функціонування.

Будь-яка організація, визначаючи мету розвитку, оцінює можливості її реалізації на основі свого потенціалу. Вирішення завдань визначення потенціалу адміністративно-територіальних одиниць є сьогодні ключовою проблемою їх ефективного управління, що викликане необхідністю адаптації системи управління до нових умов діяльності.

У загальній частині Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року [1] відзначається: “спрямованість розвитку (мається на увазі України) потребує нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу регіонів, що забезпечить досягнення якісно нового рівня ефективності і конкурентоспроможності економіки та життя населення”.

Перехід від ресурсних і цільових методів планування до стратегічного управління розвитком організацій і територій зумовлює зміну підходів до визначення потенціалу. Тепер у науковій літературі немає єдиних підходів до визначення потенціалу як інструменту стратегічного управління організацією.

У [2] вказується на важливість діагностичного аналізу потенціалу регіону і пропонується здійснювати цю оцінку на “основі аналізу природно-ресурсного, демографічного, виробничого, економічного, трудового, науково-технічного, туристично-рекреаційного потенціалів території”.

І. Ансофф у класичній праці “Стратегічне управління” [3] сформулював таке розуміння поняття потенціалу організації: “Потенціал для досягнення цілей організації в майбутньому є одним із кінцевих продуктів стратегічного управління. Стосовно фірми цей потенціал полягає зі сторони “входу” – з фінансових, сировинних і людських ресурсів, інформації; зі сторони “виходу” – виробленої продукції і послуг, випробуваних із точки зору потенційної прибутковості; з набору правил соціальної поведінки, дотримування яких дозволяє організації постійно добиватися своєї мети.” У названій праці І. Ансофф детально розкриває сутність функціонального, організаційного, управлінського потенціалу, проте у властивій йому манері не дає чітких визначень, щоб не звужувати цих понять.

Довідник зі стратегій бізнесу [4] наводить таке визначення поняття потенціалу підприємства: “Потенціал підприємства (соціально-економічний потенціал підприємства) – сукупність ресурсів і можливостей підприємства, які визначають перспективи його діяльності при тих або інших сценарних варіантах зовнішніх умов. Представляє собою взаємозв’язану сукупність техніко-технологічного, майново-фінансового, товарно- і ресурсно-ринкового, науково-дослідного та інших видів потенціалу”.

Питання визначення потенціалу адміністративно-територіальної одиниці є вкрай актуальним, оскільки потенціал є однією з основ формування системи цілей розвитку

території, а постановка цілей є вирішальним фактором ефективності стратегічного управління розвитком території.

Постановка завдання. Мета цієї публікації – обґрунтувати і розробити структуру потенціалу території з позицій стратегічного управління адміністративно-територіальними одиницями.

Універсализм менеджменту дозволяє більшість положень стратегічного управління організаціями в значній мірі трансформувати для стратегічного управління адміністративно-територіальними одиницями.

Результати. Спочатку в централізованій плановій економіці потенціал території визначався тільки ресурсним потенціалом, а поняття ресурсного потенціалу збігалось з поняттям ресурсів, в основному природно-сировинними, фізичними, людськими та фінансовими ресурсами. Питання природно-ресурсного потенціалу територій на відповідній науковій основі детально розроблені ще в часи планової економіки [5]. Проте величина ресурсного потенціалу визначається не тільки кількісними характеристиками відповідних складових ресурсів, але й характером їх взаємодії.

Спосіб взаємодії ресурсних складових формує і підвищує ресурсний потенціал території, а результат їх взаємодії дає нові якісні характеристики ресурсів.

Проте складові ресурсів самі собою не почнуть взаємодіяти, доки не будуть приведені в дію раціонально та цілеспрямовано. Таким механізмом, здатним привести в дію всі ресурси, є менеджмент, його якісні й організаційні основи, закладені в структурі управління, організаційній культурі, компетенціях персоналу, інноваційності персоналу й управління, які сформовані в територіальних органах управління, установах, організаціях і підприємствах адміністративно-територіальної одиниці та складають організаційний потенціал території.

Ресурсний та організаційний потенціал формують стратегічний потенціал території. Проте при переході до ринкової економіки, трансформації території у відкриту систему необхідні механізми й інструменти адаптації до постійних змін зовнішнього середовища, ефективної дії на зовнішні чинники та відповідного реагування на фактори зовнішнього середовища, які формують ринковий потенціал території.

Ринковий потенціал повинен бути виділений у структурі потенціалу території як здатність суб'єктів територіального соціально-економічного комплексу продукувати і реалізовувати конкурентоздатну продукцію та збільшувати свій вплив у зовнішньому середовищі. У такому контексті ринковий потенціал території необхідно розглядати як поняття, що враховує можливість забезпечення ефективного взаємозв'язку і взаємодії внутрішнього та зовнішнього середовища території, а також здатності оновлення (розвитку) у зв'язку зі змінами зовнішнього середовища. Тому розвиток цього потенціалу є необхідною умовою не тільки успішного функціонування в ринковому середовищі, але, власне, і розвитку території. На рисунку 1 представлено узагальнену структуру потенціалу території.

Наведена концепція формування потенціалу території вимагає окреслення структури його основних складових.

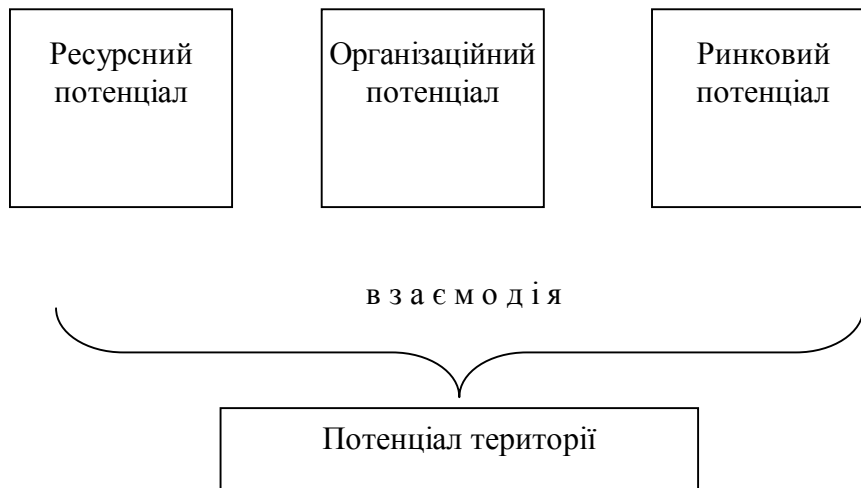

Рис. 1. Структура потенціалу адміністративно-територіальної одиниці.

Сучасна теорія менеджменту до ресурсів організації відносить людські, природно-сировинні, фізичні (матеріальні), фінансові та інші ресурси. Слід зауважити, що в теорії менеджменту ресурси – це те, що безпосередньо поступає на “вхід” системи, їх можна визначити як активний потенціал ресурсів (використовується з певними результатами). Крім того, є і пасивний ресурсний потенціал, який може бути реалізований при відповідній його трансформації територіальною соціально-економічною системою при потребі у зовнішньому та внутрішньому середовищі території. Для адміністративно-територіальних одиниць можна визначити такі основні елементи ресурсного потенціалу:

- людський потенціал – чисельність населення, професійний і кваліфікаційний склад працівників, їх інтелектуальний рівень і здібність до навчання й розвитку, можливості для навчання та підвищення кваліфікації персоналу;
- природно-сировинний потенціал – створені природою матеріальні ресурси, доступні для використання на рівні сучасних або майбутніх технологій;
- фізичний потенціал – створені людиною елементи соціальної та промислової інфраструктури, виробничі потужності, енергетичний потенціал (у зв’язку зі зростаючим його значенням можна розглядати як окремий потенціал) тощо;
- фінансовий потенціал – обсяг можливих власних фінансових ресурсів юридичних і фізичних осіб, які можуть бути залучені в обіг (включаючи банківський, фондовий, іпотечний ринки) та обсяг можливих залучень із зовнішнього середовища: кредити, позики, іноземна допомога;
- техніко-технологічний потенціал – рівень упровадження сучасних досягнень науково-технічного прогресу і технологій в основних галузях функціонування території;
- інформаційний потенціал – можливий обсяг інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище території, джерела інформації й технічні можливості її отримання, обробки, передачі та використання.

Організаційний потенціал території – організаційна здатність ефективної трансформації суб’єктами територіальної соціально-економічної системи ресурсного потенціалу: управління, структура, організаційна культура, інновації, інноваційність персоналу і його компетенції.

Основні складові організаційного потенціалу території:

- потенціал управління – можливість участі в управлінні реалізацією стратегічних цілей розвитку території органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій і підприємницьких структур;

- потенціал організаційної структури – відповідність організаційної структури стратегічним цілям розвитку території;
- потенціал організаційної культури – відповідність цінностей, традицій, поведінки, поглядів стратегічним цілям;
- інноваційний потенціал – можливість оновлення продукції, нові розробки і напрацювання, ноу-хау, наукові нароби, інтенсивність науково-дослідних робіт і їх практична реалізація;
- потенціал інноваційності персоналу та його компетенції – здатність працівників до сприйняття нової інформації, нагромадження професійних знань, формування нових конкурентоздатних ідей, підвищення компетенції, кваліфікації тощо.

При переході до ринкових відносин великого значення набуває ринковий потенціал – здатність до розвитку в ринковому середовищі.

Ринковий потенціал адміністративно-територіальної одиниці можна структурувати таким чином:

- підприємницький потенціал – наявність підприємницьких структур і приватних осіб, які здатні до новацій у різних сферах діяльності і можуть забезпечити зростаючі потреби споживачів на внутрішньому та зовнішньому ринку;
- маркетинговий потенціал – можливості формування попиту на продукцію територіального соціально-економічного комплексу на внутрішньому і зовнішньому ринках, рівень маркетингових досліджень, імідж і бренд території;
- потенціал стратегічних цілей – системний потенціал для визначення і досягнення цілей розвитку території в майбутньому. Слід зауважити, що для досягнення одних перспективних цілей потенціал території, як сукупність можливостей, буде високий, для інших – низький. У той же час існує й інша взаємозалежність: досягнення одних цілей може привести до приросту потенціалу території, інших – до зменшення потенціалу або навіть руйнування окремих складових потенціалу (“спочатку ми самі формуємо цілі, а потім наші цілі формують нас”).

Висновки. Таким чином, потенціал адміністративно-територіальної одиниці – це взаємозв’язана сукупність ресурсного, організаційного та ринкового потенціалів, яка визначає можливості й обмеження розвитку території та є об’єктом стратегічного управління розвитком адміністративно-територіальної одиниці.

Без визначення й оцінки складових потенціалу території неможливо сформувати перспективні цілі розвитку адміністративно-територіальної одиниці й визначити ефективну стратегію їх досягнення. Тому на даний час для забезпечення ефективності стратегічного управління необхідна розробка методів і методик оцінки потенціалу адміністративно-територіальних одиниць і його основних структурних складових, використання яких дозволить достовірно оцінити потенціал адміністративно-територіальних одиниць, скорегувати стратегічні цілі їх розвитку й конкретизувати індикатори стратегічного потенціалу.

1. Постанова Кабінету Міністрів від 21 липня 2006 р. № 1001 “Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року”. – <http://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Коломийчук В.С., Шевчук Л.Т., Шульц С.Л. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону (методологія, методи, практика). – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – С.278.
3. Ансофф И. Стратегическое управление: Сокр. Перевод с англ. / Научн. ред. и авт. предисл. Л.И.Евченко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
4. Айвазян С.А., Балкин О.Я., Баснина Т.Д. и др. Стратегии бизнеса: Справочник / Под ред. Г.Б.Клейнера. – М.: КОНСЭКО, 1998. – 348 с.
5. Руденко В.П. Природно-ресурсний потенціал Української РСР // Изв. АН СССР. Серия геогр. – 1989. – №5.